

De vreugde en de schoonheid van activisme. Hoe Rebecca Solnit inspireert

Magda Brijssinck

Hoe komt het dat sommige mensen gedreven zijn om zich voor iets in te zetten en andere niet of veel minder? Goede doelen zijn er in overloed, en aan informatie over sociale, ecologische, politieke, culturele kwesties waarvoor urgente actie vereist is, ontbreekt het niet. Dit is een bijzondere tijd en vanuit alle sectoren worden pogingen ondernomen om mensen te winnen voor een zaak. Er wordt betoogd en gepreekt en geïnformeerd dat het een lieve lust is. Maar hoe komt het dat voor velen meedoen geen lieve lust wordt? En wat is het geheim van actief, enthousiast en vanzelfsprekend engagement? Die vanzelfsprekendheid moet ergens op berusten, dacht ik, want ik ben er nooit van uitgegaan dat informatie en een ethisch besef automatisch een motor in gang zetten, zelfs niet nu er zoveel op het spel staat. Zonder dat ik me echt toelegde op een antwoord werd het me in handen gespeeld: Rebecca Solnit verschijnt op het toneel.

Mijn kennismaking met het werk van Rebecca Solnit begon als een grap. Op een dag werd ik Natuurgids, maar dan wel een die al eens de weg kwijtraakt. Het afronden van de opleiding werd gevierd met een cadeautje: *Field Guide to Getting Lost* van de Amerikaanse auteur Rebecca Solnit, mij toen onbekend. De grappige ironie van de enigszins uitdagende titel werd geapprecieerd en ik begon meteen te lezen. Het waren inderdaad geen hints om veilig en zeker op gebaande paden te blijven, integendeel. Het overrompelde me wel totaal en dus was ik nieuwsgierig naar meer. Ik las een mooi aantal van haar boeken (veelal gebundelde essays), bijdragen in tijdschriften, columns in kranten en online interviews en bekeek YouTube filmpjes. Al een tijd lang is ze ook te volgen op Facebook. Uit al die kanalen komt een bijzonder erudiete en geëngageerde persoon naar voren, met een heel eigen stijl, een verbluffend veelzijdige blik en zeer werkbare ideeën. Ze staat even vaak op haar benen in de massa als ze in afzondering reflecterend en schrijvend op een stoel zit. En het belangrijkste: ze inspireert.

Het is in dit artikel niet de bedoeling om de meeste van haar publicaties te bespreken – dat zijn alvast twintig boeken – maar om haar bijzondere aanpak van complexe maatschappelijke problemen meer bekendheid te geven in ons taalgebied, in de hoop dat meer mensen aangestoken worden. De laatste jaren verschijnt er in het Nederlands al eens een artikel over haar in een krant of een tijdschrift en kun je een aantal vertaalde essays lezen, met name in de online *De Correspondent* (NL). Twee van haar boeken zijn ook in het Nederlands uitgegeven en in de media uitvoerig gerecenseerd: *Mannen leggen me altijd alles uit* (2016) en *De moeder aller vragen* (2017). Met deze boeken is ze bij ons waarschijnlijk stilaan meer bekend als feministe, wat wel een juist etiket is – ze wordt het boegbeeld van het nieuwe feminisme genoemd – maar allesbehalve volledig. Het zou trouwens verkeerd zijn om een aantal afzonderlijke etiketten op Solnit te kleven, alsof ze haar werkerrein met tussenschotten afbakt. Juist het feit dat al haar ondernemingen met elkaar verweven zijn, maakt etikettering overbodig en zinloos.

Om de rode draad te volgen die doorheen haar hele oeuvre en optreden loopt, beperk ik me in mijn parafrazen en citaten vooral tot enkele grote interviews en een achttal boeken,

waarvan *Storming the Gates of Paradise: Landscape for Politics* uit 2007 (vanaf nu 'SGP') als een zeer verhelderende inleiding tot haar werk kan dienen. Een lijst van haar boeken en een aantal nuttige URL's zijn in de literatuurlijst achteraan opgenomen.

Eerst een beetje biografie

Rebecca Solnit is in de Verenigde Staten geboren in 1961, tweedegeneratie-immigrant en dochter van een Joodse vader van Pools-Russische en een katholieke moeder van Ierse afkomst. Begonnen als journaliste en kunstcritica, filosofisch geschoold en zeer onderlegd in de geschiedenis van Amerika, met nadruk ook die van de inheemse bevolking, is ze gaandeweg politiek activiste geworden en auteur. Solnit woont al het grootste deel van haar volwassen leven in San Francisco en heeft in de VS na haast twee decennia van miskenning een aantal prestigieuze prijzen voor haar kritisch werk in de wacht gesleept. Ze wordt onder meer vergeleken met iconen als Susan Sontag, Joan Didion, Anne Dillard. Om haar kritische stem in de huidige Trumptijden wordt ze door *The New York Times* 'The Voice of the Resistance' genoemd. Vandaag is ze een veelgevraagd spreker. Sinds het activisme bijzonder wel vaart bij de mogelijkheden die het internet biedt, is Rebecca Solnit ook daar zeer aanwezig. De actualiteit heeft in de VS zoals elders in de wereld nieuwe bewegingen doen ontstaan. Solnit schrijft erover en maakt er in een aantal gevallen deel van uit.

Een eerste grondthema: omarm het onbekende

Even terug naar mijn eerste kennismaking: *Field Guide to Getting Lost* (vanaf nu 'FGGL') begint met een sterke herinnering van de auteur toen ze acht jaar was – ze schrijft dit uiteraard als volwassene die intussen heel precies heeft uitgemaakt wat voor haar 'getting lost' betekent, maar de anekdote uit haar kinderjaren, waarbij voor het Joodse feest ter herdenking van de bevrijding uit Egypte de huisdeur die nacht open bleef voor de profeet Elias (of voor andere wonderen), heeft voor haar een figuurlijke deur naar de toekomst geopend: *Leave the door open for the unknown, the door into the dark*. Verder heeft haar – overigens zeer linkse – opvoeding bij mijn weten weinig met andere Joodse tradities, profetieën of geloof te maken, maar er is toen een snaar aangeraakt die is blijven trillen. Het *getting lost*, het zich willen overleveren aan het onbekende, blijkt voor haar een sleutelstrategie te zijn om met zeer problematische situaties om te gaan: wat de uitkomst zal zijn, is op voorhand onzeker, maar de kansen worden gegrepen.

Het 'getting lost', het zich willen overleveren aan het onbekende, blijkt voor haar een sleutelstrategie te zijn om met zeer problematische situaties om te gaan: wat de uitkomst zal zijn, is op voorhand onzeker, maar de kansen worden gegrepen.

Veel minder anekdotisch in FGGL is het tweede hoofdstuk, *The Blue of Distance*, een titel die om het andere hoofdstukje herhaald wordt op een totaal van negen hoofdstukken, een herhaling die meer is dan een stijlfiguur en het geheel van de hoofdstukken in een sterk kader samenhoudt. Dat het begin van dat tweede hoofdstukje van FGGL geregeld online geciteerd wordt is niet verwonderlijk (bijvoorbeeld door cultuurfilosoof Maria Popova in haar blog *Brain Pickings*, door de Californische kunstenaar Robert

Downes, eveneens door blauw en door Solnits teksten gefascineerd, door wetenschapsblogger Joe Hanson — en zelfs Beyoncé refereert eraan). Het is een lyrische tekst die Solnits meesterlijke taalbeheersing, haar oog voor kleur — niet het minst voor blauw — en landschap, haar genuanceerde denkwereld en diepgang treffend weergeeft. Ze weet er wetenschap (de Rayleighverstrooiing) en poëzie te verbinden. Zo begint het:

*De wereld is blauw aan zijn randen en in zijn dieptes. Dit blauw is het licht dat verloren ging. Licht aan het blauwe uiteinde van het spectrum legt niet de hele afstand af van de zon tot bij ons. Het raakt verspreid tussen de luchtmoleculen, het wordt verstrooid in water. Water is kleurloos, ondiep water blijkt de kleur te krijgen van wat er onder ligt, maar diep water zit vol van dit verspreide licht, hoe zuiverder het water, hoe dieper het blauw. De hemel is om dezelfde reden blauw, maar het blauw aan de horizon, het blauw van land dat lijkt op te lossen in de hemel, is een dieper, dromeriger, melancholisch blauw, het blauw aan de verste uiteinden van de plaatsen waar je mijlen ver kunt kijken, het blauw van afstand. Dit licht, dat ons niet aanraakt, legt niet de hele afstand af, het licht dat verloren gaat, schenkt ons de schoonheid van de wereld waarvan zoveel in de kleur blauw ligt. Jarenlang al word ik ontroerd door het blauw aan de verre rand van wat nog zichtbaar is, die kleur van horizonten, van afgelegen bergketens, van al wat veraf is. De kleur van die afstand is de kleur van een emotie, de kleur van alleen zijn en van verlangen, de kleur van ginder ver, gezien vanaf hier, de kleur van waar je niet bent. Want het blauw is er niet op die plaats mijlenver weg aan de horizon, maar in de atmosferische afstand tussen jezelf en de bergen.
(eigen vertaling)*

Andere, meer polemische politieke geschriften, sluiten er achteraf bekeken en mede dankzij haar expliciete uitleg (in SGP) over haar keuze van inhoud en stijl overtuigend bij aan. Ze vertrekken immers van dezelfde blik en innerlijke beleving, ze zijn wel degelijk van dezelfde auteur. Als voor FGGL de toon nog niet helemaal gezet was in het eerste hoofdstuk, dan wordt het tweede een verdere voorafspiegeling van wat de lezer nog mag verwachten, ook in latere geschriften. Het omarmen van het onbekende is een vast thema geworden. De realiteit met al haar onthutsende ontwikkelingen dwingt haar ertoe om zelf — maar dat wil niet zeggen alleen — de onbekende toekomst tegemoet te treden, want het alternatief komt neer op alles laten betijnen, en daar zijn de wereld en de mensen te waardevol voor en zij te zeer betrokken.

Hoe kunstenaars en hoe wetenschappers elk op hun manier omgaan met het onbekende en onvoorziene brengt haar tot het inzicht dat het leven vaak paradoxaal genoeg vereist dat we rekenen op het onvoorziene en onberekenbare. Gewapend met regels van onder anderen Edgar Allan Poe, John Keats en Walter Benjamin, en vaker nog van Henry David Thoreau en Virginia Woolf, leidt ze ons naar verdwalen, verloren raken, 'zich verliezen' en naar de constatering dat de huidige tijd ons hoe langer hoe minder toelaat een stap voorbij het bekende te zetten.

Dat staat in sterk contrast met het rondlopende kind dat ze zelf geweest was. Je mag gerust zeggen dat haar moeder haar emotioneel zwaar verwaarloosde en dat Rebecca Solnit noodgedwongen zichzelf moest zien bezig te houden. Ze heeft al heel jong geleerd

hoe ze kon verdwalen — ‘als je nooit verdwaald bent, heb je niet geleefd’. Het mag niet tot je ondergang leiden, maar tot ontdekkingen, vooral ook van jezelf:

‘Verdwalen was niet zozeer een kwestie van geografie als van identiteit, een vurig verlangen, zelfs een dwingende behoefte om jezelf te verliezen, niemand en iedereen te worden (...).

Doordat ik in The West opgegroeid ben in een tamelijk intolerante en antisemitische omgeving die een zeer beperkte opvatting had van wat meisjes konden worden, waar intellect niet bepaald gewaardeerd werd, zocht ik mijn toevlucht in de heuvels en ging een relatie aan met plaatsen, de natuur, dieren. We hebben allemaal relaties die niet louter menselijk zijn. Mijn hele kindertijd was er een van plekken opzoeken waar geen mensen waren, ik wilde mijn weg kunnen vinden en dieren en planten leren kennen en weten waar het noorden was en hoe je door rivieren kon waden en in bomen klimmen. Je hebt zoveel meer dan enkel de sociale omgang. Wat dat laatste betreft was ik als opgroeiend meisje een totale mislukking, maar paarden wisten dat niet, evenmin als de landschappen die evenzeer als boeken mijn toevlucht waren.’
(eigen vertaling)

Later werden die landschappen net de meest sociale plaatsen, denkend aan de Nevadawoestijn, aan Yosemite Park en de actie die ze daar samen met anderen heeft gevoerd. Het sociale en de natuur zijn dan helemaal geen tegengestelden meer.

Door haar omgang met de natuur en door ononderbroken lectuur heeft ze een scherp bewustzijn kunnen ontwikkelen en haar verbeelding en kennis van jongs af gevoed. Het belang van haar jeugdervaringen, die zeer intens geweest moeten zijn, kan moeilijk overschat worden. ‘*My childhood memories were vivid and potent, the forces that shaped me*’ Solnit beseft dat haar zeer intieme relatie met boeken haar naar het schrijverschap heeft geduwd. Dat je een boek als een schatkist kunt openen en om het even wie kunt zijn en om het even waar kunt gaan, was een eerste revelatie. Dat je ook zelf kon schrijven, was een volgende.

Plaatsen zijn nooit neutraal

Zoals hierboven al aangegeven kan *Storming the Gates of Paradise — Landscapes for Politics* (2007) perfect dienen als een eerste kennismaking met het denken van Rebecca Solnit. De bijna veertig essays in de bundel zijn in een periode van tien jaar geschreven. Mocht iemand vreemd opkijken bij de ondertitel, dan wordt in de inleiding meteen duidelijk hoe het zit met landschappen en politiek. Voor alle essays geldt dat plaats, geografie, land, milieu... politiek worden gelezen en dat politiek wordt begrepen via plaatsen.

De korte, krachtige openingszin ‘*It was a place that taught me to write*’ betekent niet dat ze voordien niet geschreven had. Ze was journaliste en kunstcritica met al behoorlijk wat publicaties op haar palmares, maar op die welbepaalde plek waar ze in de inleiding naar verwijst, heeft ze haar eigen stem gevonden. De afzonderlijke ingrediënten ervoor had ze al, maar ze heeft ze vanaf dan in één schrijfstijl verenigd, niet voor de

aardigheid maar omdat het een noodzaak bleek. De ‘plek’ is de *Nevada Test Site* ten noorden van Las Vegas, waar de VS van 1951 tot 1991 duizenden atombommen tot ontploffing heeft gebracht, en het moment is de late jaren ‘80. Die plek heeft haar cruciale dingen bijgebracht. Vooreerst dat ‘plek’ als term problematisch is, want hij impliceert dat je een plek kunt afbakenen. En of het terrein door de veiligheidsdiensten afgebakend was! Maar dat betekende niet dat de straling achter de hekken bleef of dat de politiek erbuiten kon worden gehouden. Die plek noemt ze een kruispunt, waar allerlei krachten samenkwamen. Precies daar kruiste burgerlijke ongehoorzaamheid zoals ze sinds Henry David Thoreau bestond de geschiedenis van de fysica, want die kon nu atombommen maken, en ook daar kwam de Europees-Amerikaanse houding tegenover de woestijn aan het licht (waardoor zij dat gebied zo lichtzinnig konden verwoesten), en ook op datzelfde kruispunt kwam de tegengeschiedenis van de herhaaldelijk onderdrukte en verjaagde oorspronkelijke bevolking van Amerika naar boven.

De uitdaging om die extreem sensuele ervaring te beschrijven, in de openlucht, in een mogelijk radioactieve woestijn, onder een spectaculaire hemel, terwijl je nadacht over het lot van de aarde en intussen tikkertje moest spelen met de gewapende overheid, deden voor haar een aantal categorieën inklappen. De situatie was te complex voor haar gebruikelijke manier van verwoorden. Ze wilde beschrijven, analyseren, verbanden leggen, kritiek leveren en zowel de internationale politiek als haar eigen beleving rapporteren. De verschillende stijlen die ze al beheerste, moesten samensmelten. Haar eigen beleving was ze gewend weg te censureren, maar het rechtlijnige verwoorden zonder zisprongen voldeed niet meer. Onze gedachten over de wereld volgen immers

geen strakke lijn, en wat in de conventionele rapporteerstijl niet mag, bleek nu absoluut nodig. Op de *Nevada Test Site* leerde ze om zowel geografisch als intellectueel over de schreef te gaan.

Er is haar geregeld gevraagd hoe ze het activistische met het literaire kan verzoenen, en dan citeert ze graag George Orwell, van wie een fragment uit *Why I Write* aan de muur in haar bureau hangt:

Waar het bij de meeste activisten draaide om verzet tegen toekomstig onheil — de mogelijkheid van nucleaire oorlog — ging het bij haar minstens evenzeer om wat de woestijn zelf werd aangedaan.

‘Ik schrijf omdat ik een leugen aan het licht wil brengen, of een feit waarop ik de aandacht wil vestigen, en mijn eerste zorg is dat het gehoord wordt. Maar ik zou geen boek kunnen schrijven, zelfs geen lang tijdschriftartikel, als het niet ook een esthetische ervaring was. Al wie de moeite doet om mijn werk te bestuderen zal zien dat het ook wanneer het regelrechte propaganda is, veel bevat dat een voltijds politicus irrelevant zou vinden. Ik ben niet in staat, en ik wil het ook niet zijn, om het wereldbeeld dat ik in mijn kindertijd heb verworven volledig op te geven. Zo lang ik leef zal ik grote waarde hechten aan de stijl van proza, zal ik van de aarde houden en genieten van objecten en stukjes nutteloze informatie.’

Rebecca Solnit is als auteur niet enkel gevormd door de literatuur. Zeer visueel ingesteld en grondig vertrouwd met de beeldende kunsten en film, was ze ook geschoold in het bekijken en commentariëren van fotografie, en in verband met de Nevadawoestijn verwijst ze naar het werk van landschapsfotograaf Richard Misrach, die landschappen

niet verheerlijkte om hun schoonheid, maar de kijkers door verontrustende beelden met de neus op de actualiteit drukte. Zoals hij wil ze door haar manier van schrijven ten volle aanwezig zijn in een gecompliceerde wereld en denken in systemen, ze wil verschillende terreinen en genres tegelijk doorkruisen, ze wil eraan herinneren dat het volledige grondgebied van de Amerika's een menselijke geschiedenis heeft.

Als Solnit herinnert aan de start van haar activisme in Nevada, naar waar ze door haar jongere activistische broer werd meegenomen, wordt iets duidelijk wat ook in latere acties van essentieel belang zal zijn. Waar het bij de meeste activisten draaide om verzet tegen toekomstig onheil — de mogelijkheid van nucleaire oorlog — ging het bij haar minstens evenzeer om wat de woestijn zelf werd aangedaan. Haar verontwaardiging over het nucleair programma van de VS betreft ook een plek waar ze intens van houdt: ze revolteert tegen de wreedheid die dat landschap werd aangedaan en door alle gevolgen van dien nog altijd wordt aangedaan. Voor haar is de woestijn geen woestijn waaraan bekende negatieve connotaties kleven. Het is land dat aan mensen toebehoorde (de Shoshone), maar dat hen afgepakt is, het is een omgeving van een onaardse schoonheid waar ze keer op keer naartoe wordt gezogen. Als je over de woestijn kunt schrijven zoals in deze passage (FGGL p. 129),

'(...) de woestijn bestaat in de allereerste plaats uit licht, althans voor het oog en voor het hart, en je leert al gauw dat de bergketen in de verte bij dageraad roze is, 's middags een pover groen, blauw tegen de avond en als er wolken hangen. Het licht lijkt in tegenspraak met de benige hardheid van het land waarover het glijdt als een emotie over een gezicht, en hierin is de woestijn springlevend, want de stemming van de bergen wisselt uur na uur, en plaatsen die op de middag vlak en kaal zijn, lopen 's avonds vol met schaduwen en mysterie, het duister wordt een bekken waaruit je ogen drinken, wolken beloven regen die komt als passie en gaat als verlossing, regen die zichzelf aanbiedt met donder, met bliksem, met een toename van geuren op een plek zo zuiver dat vocht en stof en de diverse struiken allemaal hun eigen aroma krijgen in de plotse luchtvochtigheid. Springlevend door de oerkrachten van rots, weer, wind, licht en tijd, waarin het biologische maar een ongenode gast is die zichzelf moet zien te redden, met klatergoud bekleed en in zijn groei gestremd en door zijn gastheren bedreigd. Het was de weidsheid waar ik van hield en de soberheid die tevens sensueel was.' (eigen vertaling)

dan besef je dat plaatsen geen toevallige, neutrale trefpunten zijn, maar sterk beladen met emotie en geschiedenis, dat ze daardoor een politieke lading krijgen, en dat motivatie overduidelijk geworteld is in beleving. Op dat moment en op precies die plaats worden allerlei herinneringen, van jezelf en van anderen, geactiveerd. Je moet er natuurlijk de kennis, het geheugen en een oog voor hebben.

Facetogen om naar de wereld te kijken

Iemand die op de duur zoveel verschillende dimensies in haar kijk op de wereld weet te integreren, lijkt begiftigd met een geestelijk facettoog, wat net zoals bij een insect geen optelsom is van apart werkende lenzen, maar waar elk deeltje samenwerkt aan

een totaalbeeld, wat bij Solnit niet enkel het heden omvat, ze is ook *present* in het verleden en richt haar blik op de toekomst. De vele facetten herbergen haar eruditie, haar verbeelding, hoop en verwachting, haar goede en slechte ervaringen, zintuiglijke belevenissen, ideeën, argumenten — alles tegelijk operationeel. Met een holistische manier van beleven word je niet geboren, dat verwerf je door goed te observeren en te onthouden, je open te stellen voor wat nog onbekend is en dan verbanden te leggen. Het moet een sterk doorleefd bewustzijn zijn: *‘We bevinden ons altijd op meer plaatsen tegelijk en onze gedachten en conversaties kunnen vrij meanderen’*.

In *Wanderlust. A History of Walking* (‘WL’), een boek uit 2001, illustreert Rebecca Solnit heel mooi hoe ze een veelheid van onderwerpen onder één noemer samen kan brengen, van de menselijke anatomie tot genderpolitiek in de openbare ruimte tot romantische poëzie. Ze benijdt soms Bill McKibben, een goede vriend, dat hij het praktisch uitsluitend over het klimaat kan hebben. Haar geest kan zich niet op één kwestie focussen, en het wandelen dat in dit boek aan bod komt, is evenmin wandelen op een lineair pad. De rode draad doorheen haar werk is geen rechte, maar een meanderende lijn met tal van vertakkingen.

Het hoeft niet te verwonderen dat Rebecca Solnit, zelf een doorgewinterd wandelaar, over het onderwerp geschreven heeft. *Wanderlust* is niet enkel een historisch-filosofisch onderzoek naar de cultuur van het wandelen, maar zet wandelen ook op de voorgrond als een instrument van de burgermaatschappij — vroeger en nu — als die haar stem wil laten horen. Voorbeelden zijn o.a. februari 2003, toen overal ter wereld 30 miljoen mensen de straat opgingen als protest tegen de komende VS-oorlog met Irak, en de marsen van de Argentijnse *Madres de Plaza de Mayo*. Als *Wanderlust* onlangs geschreven was, hadden 2017 en 2018 nog veel voorbeelden kunnen leveren.

Wandelen en marcheren kan met een duidelijk doel voor ogen, maar doelloos slenteren en verdwalen is net zo waardevol, evenals flaneren in een stad, zoals de door haar geregeld geciteerde Walter Benjamin zo vaak deed in Parijs en Berlijn. Wandelen, zo typisch voor een hele rij dichters, filosofen en auteurs met een filosofische inslag, is niet enkel een manier om alleen te zijn met je gedachten en de natuur op je te laten inwerken. Het hoeft ook niet per se in de natuur te gebeuren, het is evenzeer een manier om weer bezit te nemen van de publieke ruimte in steden. Het ritmische wandelen brengt een bijzonder proces op gang, een wisselwerking tussen lichaam en geest, waar de verbeelding van profiteert. Wandelen laat ook figuurlijk stilstaan toe, en een pad herhaaldelijk opnieuw lopen verenigt heden en verleden.

Tegelijk met auteurs die haar voorafgingen zet Solnit zich met wandelen als een haast subversieve daad af tegen de al te verregaande industrialisering, die mobiliteit vertaalt als snelle gemotoriseerde mobiliteit. *Wanderlust* is een schatkamer vol ernst en soms humor, met massa’s informatie en inzichten, diepzinnig en nu en dan vrolijk, en vandaag beslist nog inspirerend voor een divers lezerspubliek. Je frist al lezend tegelijk een grote brok geschiedenis op en je wordt ondergedompeld in de parels van de literatuur. Een inkijkje in wat wandelen voor Solnit zelf soms betekende (eigen vertaling):

Mijn route zat er bijna op en tegen het einde wist ik wat mijn onderwerp was en hoe ik het zou aanpakken, wat ik tien kilometer eerder nog niet wist. Het drong tot me door, niet als een plotse ingeving, maar met een geleidelijk groeiende zekerheid, een

gevoel voor betekenis zoals een gevoel voor plaats. Als je je overlevert aan plaatsen, dan geven zij je aan jezelf terug, hoe beter je ze kent, des te meer bezaai je ze met het onzichtbare gewas van herinneringen en associaties die daar blijven wachten tot je terugkeert, terwijl nieuwe plekken je nieuwe gedachten, nieuwe mogelijkheden aanbieden. De wereld exploreren is een van de beste manieren om je geest te exploreren, en het wandelen begeeft zich op beide terreinen.

Hoe mensen een plaats bewonen doet ertoe

Over wat plaats betekent is nog meer toe te voegen. Lang heeft Solnit gedacht dat haar eigen stad San Francisco, met zijn vele plaza's, parken en een bruisend straatleven, met meer dan genoeg ruimte voor voetgangers, het mogelijk maakt dat die stad zo'n levendige politieke cultuur heeft, maar dan blijkt dat in Los Angeles, waar het door de auto-industrie gedomineerde terrein de democratie weinig kansen geeft, de Latino's er toch in slaagden een miljoen betogers op de been te brengen die het opnamen voor de rechten van immigranten, en zich dus als een functionerende burgermaatschappij te gedragen. Waarmee maar gezegd is dat de manier waarop we een plek bewonen er eveneens toe doet en dat dit evenzeer een gevolg is van ervaring, verbeelding, geloof en verlangen als van architectuur en stadsplanning.

***De manier waarop we een plek
bewonen er eveneens toe doet en dat
dit evenzeer een gevolg is van ervaring,
verbeelding, geloof en verlangen als
van architectuur en stadsplanning.***

Het zal niemand verwonderen dat wie zo doordrongen is van de politieke betekenis van landschappen en plaatsen ook een fascinatie heeft voor de beschrijving van die plaatsen, inclusief de cartografie, met name voor de manier waarop steden worden voorgesteld. Als een van de weinige vrouwen die psychogeografie beoefenen, heeft Rebecca Solnit in samenwerking met cartografen en andere experts een trilogie van atlassen (zie de Literatuurlijst) gemaakt van haar geliefde thuisplek San Francisco, van New Orleans, waar ze in de naweeën van orkaan Katrina bijzonder aan gehecht is geraakt, en van New York, dat op een heel bijzondere manier uniek is in de VS. Het zijn heruitvindingen van de traditionele atlas en ze bekijken de stedelijke ruimte als een palimpsest van de geschiedenis van milieu en mensheid. Altijd opnieuw wordt de lezer ervan doordrongen: plaatsen zijn heel complex en beladen met geschiedenis, emotie en schoonheid.

Schoonheid: geen bijkomstigheid

Een andere belangrijke les die Rebecca Solnit op de *Nevada Test Site* leerde, was dat je met handboeien aan toch echt kunt genieten van de prachtige zonsondergang. Geen banale opmerking, want een met een fundamentele betekenis voor haar als activiste. Ze laat herhaaldelijk verstaan hoe H.D. Thoreau haar beïnvloed heeft, ook waar het om schoonheid en genieten gaat terwijl je sociaal geëngageerd bent en eventueel daarvoor de gevangenis in moet. In navolging van Thoreau zegt ze met klem dat plezier en engagement, landschap en politiek, het grote en het kleine samen kunnen gaan en dat ook werkelijk doen. (N.B. *Walking* van Thoreau weerklinkt ook in *Wanderlust*). In een interview luidt het:

'Plezier kan radicaal zijn. In een verdeelde cultuur is het een daad van weerstand als je zelf onverdeeld bent en connectie teweegbrengt op heel ruime domeinen, net zoals langzaam te werk gaan – gewone dingen bewust doen – in een cultuur van overhaasting ook een daad van weerstand is, zoals indertijd de slowdowns bij fabrieksstakingen. Er is geen dikke scheidingslijn tussen gepassioneerd politiek engagement en plezier. Tot de kern van mijn schrijven behoort het verlangen om de meeste Berlijnse muren die door onze verbeelding lopen te slopen.' (eigen vertaling)

Het zal duidelijk geworden zijn dat politiek geen afgebakende arena is waarbinnen je je plicht doet. Alles is van politiek doordrongen, en zoals voor Orwell en Thoreau zal Solnits politiek engagement de vreugde en de schoonheid niet opzij zetten, maar moet het die integreren. Wat dus opnieuw neerkomt op: beleving leidt tot engagement, en engagement is ook een esthetische en emotionele ervaring. Alleen maar plicht verschaft geen vreugde, je steekt er ook geen mens mee aan.

Ik voeg hier graag een citaat aan toe uit *Silent Spring* van Rachel Carson, die andere auteur-activiste:

'Those who contemplate the beauty of the Earth find reserves of strength that will endure as long as life lasts.'

Een zinnig pleidooi voor hoop

Er zijn in de geschiedenis altijd genoeg redenen geweest om moedeloos te worden. Maar als iedereen moedeloos is, komen we niet verder. De eerste versie van *Hope in the Dark* (vanaf nu 'HID') is in de loop van 2003-2004 geschreven, toen de regering Bush en de nakende oorlog met Irak meer dan genoeg redenen gaven voor wanhoop, defaultisme, cynisme. En al zijn die redenen alles behalve in rook opgegaan, intussen is er zoveel magniefs gebeurd dat hoop te verdedigen blijft. De nachtmerries zijn er nog altijd, er zijn er nog heel wat bijgekomen, maar de bewegingen die sedertdien het licht zagen en een reeks prachtige verwezenlijkingen zijn er ook en we moeten naar allebei kijken, niets vergeten. Je mag het gerust een credo noemen:

Beleving leidt tot engagement, en engagement is ook een esthetische en emotionele ervaring. Alleen maar plicht verschaft geen vreugde, je steekt er ook geen mens mee aan.

'Vooruit roeien terwijl je achterom blikt naar de geschiedenis zorgt voor ruimte om te kunnen bewegen. Wie blind is voor het verleden en de veranderlijkheid van alle dingen, sluit zich op in een verengd heden. Wanhoop komt vaak voort uit dat soort vergeten. We hebben een omvangrijke geschiedenis van nederlagen, lijden, wreedheid en verlies, en dat hoort iedereen te weten. Maar dat is niet het enige wat we hebben.' (eigen vertaling)

Als Rebecca Solnit het over hoop heeft, dan bedoelt ze dus niet dat we de realiteit moeten ontkennen: trek je ogen open en je ziet enorme verwoesting en leed alom. Hoop heeft te maken met de perspectieven die er zijn en de mogelijkheden die erom vragen

dat we handelen. Daar wordt kritisch denken niet bij uitgeschakeld. Hoop omarmt onzekerheid (cfr. 'getting lost'), precies datgene wat ruimte biedt voor actie en beïnvloeding. Hoop is een alternatief voor de zekerheden van optimisme ('Het zal vanzelf wel eens verbeteren') en pessimisme ('Er is toch niets aan te doen'), twee extremen die wel allebei bij de pakken blijven zitten. Hoop wil zeggen dat we de realiteit aanpakken door ons te herinneren wat de 20e en 21e eeuw ons al gebracht hebben aan bewegingen, helden, bewustzijn. We moeten ons bewust blijven van *Occupy Wall Street*, *Black Lives Matter*, gendergelijkheid, een nieuwe feministische beweging, bewegingen voor sociale rechtvaardigheid, het ijveren voor minimumlonen, de acties voor klimaatrechtvaardigheid. Het eerste decennium van de 21e eeuw is er een van burgerbewegingen, sociale verandering, en diepe verschuivingen in ideeën, perspectieven en kaders voor grote delen van de bevolking – en uiteraard ook de reacties daartegen.

Hoop is niet naïef. 'Geschiedenis en hoop zijn zussen', het is een voortdurend terugkerend motto: het belang van kennis van het verleden met zijn mislukkingen en zijn overwinningen. Die laatste moeten nadrukkelijk bezongen blijven en mogen absoluut niet over het hoofd worden gezien zodra we ze evident zijn gaan vinden. In haar nawoord bij de nieuwe, uitgebreide editie van *HID* in 2015 benadrukt ze nog maar eens dat ze dat boek heeft geschreven voor iets: om activisten die dezelfde droom delen een hart onder de riem te steken, 'want we hebben impact', en evenzeer tegen iets: tegen het al te zeer verspreide defaitisme:

Het viel haar telkens op dat de mensen voor wie er het meest op het spel stond, het meest hoopvol waren. De actiefsten hadden het meeste hoop, maar ook omgekeerd: wie hoop had, werd het actiefst.

'We spreken over politiek alsof dat een louter rationele oefening is in de wereld van daden en machten, maar de manier waarop we de wereld zien en er ons in gedragen heeft wortels in identiteiten en emoties. Er bestaat met andere woorden een innerlijk leven in de politiek en daar wilde ik naartoe.'

Juist daarom was ze al vanaf 2003 de baan opgegaan om hoop aan te kaarten. Ze werd soms met open armen ontvangen, soms met bitterheid en defaitisme. Praten over hoop bleek sommige mensen woedend te maken. Er waren er die van zichzelf vonden dat ze de hoeders waren van de verhalen over onrecht en lijden, dat het juist deze verhalen waren die verteld moesten worden. Solnit kiest voor de verhalen die weliswaar aan al dat leed niet voorbijgaan, maar die het niet doen voorkomen alsof dat het enige is. Te veel doemverhalen verschijnen in de media en daarom ziet ze het als haar taak de andere kant te belichten: de overwinningen van gewone mensen.

Omdat de wanhopigen zo verknocht waren aan hun wanhoop, zag ze het als haar opdracht om 'de teddybeer van de wanhoop' uit de koesterende armen van een deel van Links te stelen. Als de wereld zo verdoemd is, wat wordt er dan nog van je verwacht? Ga dan maar verbitterd op je (comfortabele) sofa zitten. Het viel haar telkens op dat de mensen voor wie er het meest op het spel stond, het meest hoopvol waren. De actiefsten hadden het meeste hoop, maar ook omgekeerd: wie hoop had, werd het actiefst. Een getuigenis waar ze stil van werd, is die van een vrouw die de gruwelen van Pol Pot overleefde, enkel omdat ze zich aan haar hoop had vastgeklampt.

Adieu Hobbes, adieu sociaal darwinisme

Niet enkel je geheugen is een pijler voor hoop. Spontane solidariteit, ze bestaat werkelijk en ze is ook een pijler waarop actie voor een betere toekomst steunt. We moeten erkennen dat er sterke altruïstische en idealistische krachten aan het werk zijn in de wereld, en al is het kapitalisme nog altijd een voortschrijdende ramp, toch is het goed te bedenken dat het niet-kapitalistisch handelen veel ouder is dan de handelwijzen van de zogezegd vrije markt. We mogen niet doen alsof het alternatief nog moet beginnen, datgene waar we van dromen is al aanwezig in de wereld. Terwijl Rebecca Solnit haar boek over rampen schreef, *A Paradise Built in Hell: The Extraordinary Communities That Arise in Disaster*, 2010 (vanaf nu 'PBH') kwam ze op het spoor van de uitzonderlijke manier waarop mensen zich bij catastrofes en crisissen gedragen:

'De media, van nieuwsberichten tot Hollywoodfilms, suggereren dat wij tijdens die turbulente momenten, als de instellingen vaak niet meer functioneren, terugvallen op onze oorspronkelijke natuur in een hobbesiaanse wildernis waar de mensen hun eigen hachje proberen te redden. Maar dan komt de verrassing: in dergelijke situaties nemen de meesten van ons het voor elkaar op — en dan nog op een heel mooie manier. Misschien is dat wel onze oorspronkelijke natuur, in plaats van 'klauwen en tanden'. Er zijn duidelijke bewijzen dat mensen zich niet enkel goed gedragen maar er ook diepe voldoening uit halen, een vreugde zo intens dat ze doet vermoeden dat er in ons een krachtige behoefte leeft aan zinvol werk en bruisende solidariteit. Over deze appetijt voor het goede is in de mainstream media praktisch nergens iets terug te vinden en ons wordt gewoonlijk wijsgemaakt dat een wereld waarin zo'n appetijt bevredigd wordt 'utopisch' is, onbereikbaar wegens onze woeste competitiegeest, en dat het dus maar overgelaten moet worden aan de meest hopeloze dromers.' (eigen vertaling/bewerking)

Solnit drukt hier niet een vermoeden of een wens uit. Haar beweringen worden gestaafd door onderzoek. In de nasleep van bijvoorbeeld orkaan Katrina, toen er vooral over plunderingen werd bericht, na 9/11, na de Loma Prieta-aardbeving in San Francisco (1989) is ze op stap gegaan in de verschillende rampenzones en verzamelde ze honderden interviews. Crisissen blijken deuren te openen naar verbluffende daden van menselijkheid en altruïsme. Deze openingen ziet ze als bouwstenen voor een echtere en gezondere democratie. Beschaving is niet een dun laagje vernis en onze werkelijke natuur is niet egoïstisch, chaotisch, en gewelddadig — en totaal hulpeloos en weerloos zijn we ook niet. Er is vandaag meer dan genoeg bewijs uit de psychologie, de neurobiologie, de economie, de sociologie, de antropologie om de menselijke aard te herdefiniëren als iets wat veel meer op samenwerking en gemeenschap aanstuurt. Deze geluiden zijn ook te horen o.a. bij Kate Raworth in 'Donuteconomie' en in de columns van George Monbiot. Op deze alternatieve visie op de menselijke natuur kan hoop worden gebouwd.

Voor Solnit bestaat niets in afzondering. In PBH schrijft ze over onze onderlinge afhankelijkheid als gemeenschappen en de diepe symbiose tussen de mensen en de natuurlijke omgeving, wat met een regelmaat ook in haar andere boeken opduikt (bijvoorbeeld in FGGL en WL).

Reflecties over activisme

Je zou kunnen verwachten dat een van nature eerder introverte, kunstzinnige vrouw haar belezenheid en scholing liever gebruikt om als auteur door het leven te gaan en op die manier mensen te beïnvloeden. Dat aspect is echter maar de helft van wat Rebecca Solnit zich heeft voorgenoemen. Bijna onwillekeurig is ze een publiek figuur geworden en als bewust lid van de burgermaatschappij wil ze uitdrukkelijk dat haar openbaar activisme en haar schrijverschap elkaar in evenwicht houden. Het ene voedt het andere.

Het activisme heeft vele vormen en aspecten, en de verwachtingen onder de betrokkenen kunnen nogal eens uiteenlopen evenals hun interpretatie van een voltooide actie. Hieronder volgen enkele van Rebecca Solnits beschouwingen over de praktijk van het activisme, die misschien het best onder de noemer 'wel en wee van het activisme' samen te brengen zijn. Ze komen uit verschillende publicaties en interviews, gespreid over verscheidene jaren.

Nederlaag of overwinning naargelang van wie interpreteert

Als activist streef je naar verandering, maar heel wat activisten hebben daar een mechanistische visie op: voor hen is het eenvoudig een kwestie van actie en reactie. Actie moet onmiddellijk effect hebben en als dat niet zo is, dan hebben ze gefaald.

Soms lijkt het alsof een actie meteen succes oplevert, zoals toen tienduizenden activisten in Seattle (1999) de WTO-conferentie een stok in de wielen kwamen steken, maar dan vergeet je dat de mars op Seattle een verhaal was van maandenlange voorbereiding en decennia werk om een beweging op de been te brengen die sterk en groot genoeg was en inzicht had in de complexe kwesties die aan de orde waren. Geschiedenis ontstaat uit gemeenschappelijke dromen, uit golfbewegingen en kantelpunten. Gevolgen staan ook zelden in verhouding tot hun oorzaken. Grote oorzaken lijken vaak weinig resultaat op te leveren en kleine kunnen enorme consequenties hebben, denk maar aan de vleugelslag van de vlinder en de orkaan die erop volgt. Solnit herinnert graag aan Gandhi's uitspraak 'Eerst negeren ze je, dan lachen ze je uit, daarna vallen ze je aan, en dan win je.' Activisme is een proces dat tijd vergt. Het heeft bovendien soms gevolgen die je niet eens voorziet of bedoelt. De beweging voor de afschaffing van de slavernij heeft ook de vrouwenrechtenbeweging aangestoken en dat proces is nog lang niet voorbij. Met activisme neem je een duik in het ongewisse, de toekomst ken je niet.

Activisten mogen dan wel de straat heroveren, de Bastille bestormen of de Berlijnse muur neerhalen, doorgaans is hun terrein dat van het immateriële, het symbolische, het politieke discours en de collectieve verbeelding.

Een overwinning is nooit af

Soms laten activisten hun prille overwinningen in de steek in plaats van ze te consolideren. Je zou een overwinning niet enkel moeten zien als kwaad dat je uit de wereld hebt geholpen, maar als het vestigen van iets goeds. Het einde van de Zuid-Afrikaanse

Apartheid had meteen ook het installeren van economische rechtvaardigheid (het einde van economische apartheid) kunnen betekenen. Een overwinning is nooit af, want hoe specifiek ze ook geweest mag zijn, haar invloeden kunnen nog lang en op heel andere plaatsen doorwerken.

Directe actie, indirect activisme

In interviews benadrukt Rebecca Solnit telkens weer dat een actie zelden direct effect heeft. Auteurs schrijven hun boeken maar de zaadjes die ze verspreiden kunnen wegrotten of jaren liggen wachten — als Californische weet ze dat het zaad van sommige bomen soms jaren sluimert totdat het door vuur ontkiemt. Belangrijke auteurs (Emily Dickinson, Walt Whitman, Walter Benjamin, Arthur Rimbaud, H.D. Thoreau..) hebben pas na hun dood hun grootste impact gehad. De geweldloosheid die Gandhi preekte en die door Thoreau geïnspireerd was, is in het zuiden van de VS even belangrijk geweest als in Indië. Ook Martin Luther King was erdoor aangestoken en de burgerlijke ongehoorzaamheid over de hele wereld is erdoor beïnvloed. Deze schrijvers zijn eigenlijk nog altijd bij ons.

De term 'directe actie' wordt gebruikt voor de confrontaties op straat met burgerlijke ongehoorzaamheid en overtreding van de wet, maar het activisme zelf is niet direct. Activisten mogen dan wel de straat heroveren, de Bastille bestormen of de Berlijnse muur neerhalen, doorgaans is hun terrein dat van het immateriële, het symbolische, het politieke discours en de collectieve verbeelding. Als activist weet je niet wat er gaat gebeuren en wat je onderneemt is een daad van geloof. Rebecca Solnit heeft het allemaal zelf beleefd als schrijver. Twintig jaar lang eenzaam worstelen met zinnen, converseren met de doden, de ongeborenen, de afwezigen, de vreemden, de eventuele lezers die jou misschien pas jaren nadien lezen of als je er zelf niet eens meer bent. Vooral schrijven laat zien hoe indirect effect kan zijn. Niemand heeft meer hoop en vertrouwen dan een schrijver.

Het directe actie voeren op de *Nevada Test Site* is nu vergeten maar het hoort bij een belangrijke geschiedenis, die nog verder duurt met vreselijke gevolgen voor milieu en gezondheid. De Quakers, Boeddhisten, Shoshone-Indianen, Mormonen, anarchisten, veteranen, fysici die toen gearresteerd werden, haalden in de VS met moeite het nieuws, maar hun invloed was wel zichtbaar aan de andere kant van de wereld, met name in Kazachstan, een land van dichters, waar dichter Suleimenov op tv een platform kreeg en een manifest voorlas en er zo in slaagde met de onmiddellijk opgerichte *Nevada-Semipalatinsk Antinuclear Movement* de nucleaire testsite in Semipalatinsk te laten sluiten.

Met talrijke voorbeelden, gehaald uit een schat aan literatuur (o.a. J.L. Borges, Arundhati Roy) laat Solnit zien hoe auteurs die door hun literair werk al faam genoten en bij lezers een vonk deden overslaan, erin geslaagd zijn mensen op de been te brengen om te vechten tegen multinationals, tegen het bouwen van een dam, tegen corruptie, tegen de vernietiging van het lokale. Misschien was al die actie ook wel bedoeld om ook de poëzie te kunnen laten overleven. Rebecca Solnit werd eens door een vriend aangeraden om zich meer met het lyrische dan met het activistische in haar schrijven bezig te houden, maar kreeg een vraag als antwoord:

'Is de bedoeling van ons verzet tegen de globalisering door multinationals niet het beschermen van wat geheimzinnig, onuitsprekelijk, niet te vermarkten is, het lokale, poëtische en excentrieke? Juist die dingen moeten nu beoefend en gevierd worden, want ook dat zijn daden van verzet en niet los te maken van het andere. Verzet wordt al te vaak afgeschilderd als plicht, maar het kan ook vreugde zijn, een verrijking en een openbaring.'

Naïef cynisme

In haar meest recente boek, *Call Them by Their True Names*, september 2018 (vanaf hier 'CTTN') dat op 25 oktober 2018 de prestigieuze Kirkus Prize 2018 voor non-fictie won, ruimt Solnit plaats in voor een aantal 'Amerikaanse emoties', waaronder naïef cynisme. Cynisme is in de eerste plaats een stijl waarmee iemand zichzelf wil manifesteren. Met slechte analyses aankomen om dan met grote zekerheid uit te bazuinen wat in de toekomst onvermijdelijk wordt, vandaag onmogelijk is en in het verleden een mislukking was, zoiets legt alles lam, misschien ook de verantwoordelijkheidszin van mensen. Het is dodelijk voor de motivatie om mee te doen aan het openbare leven en het publiek debat. Cynici stellen alles eenvoudiger voor dan het is in een wereld die heel complex is, ze gooien alle nuance overboord: de dingen zijn goed of slecht, weg met de grijstinten. Cynici schieten alle mogelijkheden af. Als alles zuiver en perfect moet zijn, ben je naïef.

Cynici zijn absolutisten. Als je alles wat minder dan perfect is op morele gronden afwijst, dan is je prioriteit dat je er zelf groot wil uitkomen, niet je engagement tegenover een plaats, een systeem of een gemeenschap.

Aan deze woorden van Solnit moest ik denken bij de uitspraken van de Nederlander Theo Holman, vriend van de vermoorde Theo Van Gogh, onlangs in een interview met *De Standaard*. Hij noemt zichzelf cynisch, hij is sedert die moord zijn idealen kwijt:

'Ik haat nuance. Enerzijds-anderzijds-columnisten moeten ontslagen worden. Nuance vind ik onvergeeflijk saai. Stilstaand water. Kom je nergens mee. Zelfs kunstenaars zijn nu zo oreselijk genuanceerd. Ze houden met alles rekening.'

Solnit maakt een scherpe analyse van het politiek cynisme. Heel vaak zijn cynici teleurgestelde idealisten die er zeer onrealistische normen op nahouden. Een overwinning zit ze niet lekker, want die is bijna altijd tijdelijk, onvolledig en gecompromitteerd. Ook dat hoop open is, is gevaarlijk. Cynici zijn absolutisten. Als je alles wat minder dan perfect is op morele gronden afwijst, dan is je prioriteit dat je er zelf groot wil uitkomen, niet je engagement tegenover een plaats, een systeem of een gemeenschap. Het naïeve cynisme houdt meer van zichzelf dan van de wereld.

Er bestaan allerlei vormen van naïef cynisme. In de mainstream bijvoorbeeld telt politieke actie buiten de geëigende machtskanalen niet mee. *Occupy Wall Street* heeft indertijd heel wat spot moeten verduren, werd verkeerd uitgelegd en heel gauw dood verklaard. En toch heeft het talloze vruchten afgeworpen, op het gebied van huisvesting, van de belangenbehartiging van daklozen, in het debat over medische en studieschulden, over economische onrechtvaardigheid en ongelijkheid. Een deel van het debat

heeft tot concrete resultaten geleid. Maar als die resultaten niet perfect kwantificeerbaar zijn, tellen ze voor de naïeve cynici niet mee.

Ook in de klimaatkwestie heb je mensen die in de marge toekijken en twijfelen aan hun eigen potentieel om verandering teweeg te brengen. Maar zelfs de wetenschappelijke prognoses van de klimaatimpact voor de komende tienduizend jaar, die vreselijk en catastrofaal kan zijn, laten in de publicatie hierover een mogelijkheid open om de klimaatverandering te verminderen. Dan doen we dat toch?

De klimaatbeweging is sterk en heel divers geworden. In Noord-Amerika laat ze steenkoolmijnen sluiten, houdt ze fracking tegen en gas – en oliewinning op openbare gronden. Zevenenveertig Amerikaanse steden hebben zich ertoe verbonden hun energiewinning 100 procent hernieuwbaar te maken, er zijn nieuwe wetsontwerpen ingediend die het winnen van fossiele brandstof op nieuwe sites moeten verhinderen. Dat die wetsontwerpen hoogstwaarschijnlijk niet goedgekeurd zullen worden, betekent niet dat er niets verschuift. Altijd begint het op die manier: met pogingen die hun directe doel niet halen maar wel de conversatie openen en kansen creëren voor verdere actie. Het is natuurlijk allemaal niet genoeg, de inspanningen moeten groter worden en dat betekent dat er meer mensen bij betrokken moeten raken die inzien dat het de moeite waard is om de kansen te grijpen.

Het hoofdstuk over naïef cynisme in CTTN eindigt met iets wat klinkt als een – reeds zeer vertrouwd – samenvattend manifest:

'Het alternatief voor naïef cynisme is een actieve respons op wat zich voordoet, erkennen dat we vaak niet weten wat er zal gebeuren, en willen accepteren dat al wat er gebeurt gewoonlijk een mengeling van zegen en vloek zal zijn, uitgesmeerd over een hele tijdsspanne. Zo'n houding berust op een historisch geheugen, op verhalen over indirecte gevolgen, onverwachte rampen en overwinningen, cumulatieve effecten, en met het oog altijd gericht op lange tijdslijnen.'

Imperfectie als vriend van het goede

Voorafgaand aan de essays (2014-2018) in CTTN maakt Rebecca Solnit een opmerking over het streven naar perfectie, dat direct gelinkt is aan activisme. Perfectie is niet enkel de vijand van wat gewoon goed is, maar ook van het realistische, het mogelijke en het vreugdevolle. Ze betreft er het scheppingsverhaal bij, dat invloed heeft op het denken van meer dan de helft van de wereldbevolking. In het Oude Testament werd de mens uit het paradijs verdreven door een tirannieke God die eiste dat Adam en Eva de enige rechte weg bewandelden. Dat deden ze niet en de mensheid was van dan af gedoemd om voor haar zonden te boeten. Ook seculiere organisaties leggen hun volgelingen zoals in Genesis een ideaal op, en wie hun principes niet helemaal volgt, valt in ongenade.

Daartegenover staan de scheppingsverhalen van de oorspronkelijke bewoners van Amerika. Geen enkele van hun scheppers is helemaal goed, er wordt tussen goed en kwaad amper een onderscheid gemaakt. MAAR ZE BARSTEN WEL VAN

SCHEPPINGSKRACHT! Als je het idee van de genade, van perfectie opgeeft, val je ook niet in ongenade en blijft er ruimte om je met goede dingen bezig te houden. Als perfectie daar de vijand van is, dan is imperfectie misschien wel een vriend.

Ook deze passage werpt licht op het soort activisme dat Solnit propageert. Ze heeft het in eerdere publicaties al vaker laten verstaan: goede acties krijgen vaak zware kritiek te verduren omdat ze niet goed genoeg zouden zijn of niet alle doelen bereiken, en dus worden ze door sommige critici, die vaak enkel staan toe te kijken, helemaal afgewezen. Ze kent bijvoorbeeld mensen die rond de jaren '50 geboren zijn en nu zwaar teleurgesteld zijn omdat de grote revolutie waar ze in hun jeugd van droomden er niet is gekomen, want de regimeverandering zou totaal zijn of niet. Perfectionisten staan te vaak aan de zijlijn te roepen dat niets goed genoeg is. Zij wil echter bezielen met 'het mag dan niet perfect zijn, maar we gaan vooruit' en ze waarschuwt voor de ingesleten gewoonte van sommigen om altijd met 'ja, maar...' te reageren. Dat soort wanhoop heeft weinig met ideologie van doen.

Niet overreden maar aansteken: preken voor eigen parochie

Een verrassend artikel, eerst online gepubliceerd in *Harper's Magazine* (2017) en onlangs opgenomen als een van de essays in CTTN gaat over preken voor eigen parochie, en weer brengt het de lezer dicht bij een begrip van het inspirerend activisme dat Rebecca Solnit in haar schrijven en handelen vorm geeft (eigen vertaling en parafrase):

'Het wordt nogal vaak als evident aangenomen dat andersdenkenden overreed moeten worden en de uitdrukking 'preken voor eigen parochie (of kerk)', wat neerkomt op het proberen te overtuigen van hen die het al met je eens zijn, wordt dan meestal als een verwijt gebruikt, omdat je er geen nieuwe aanhangers door verwerft.'

Maar enkel de geduldigste en meest ervaren sprekers slagen er volgens Solnit in om mensen die grondig van mening verschillen op andere gedachten te brengen.

Is het werkelijk onzinnig om met gelijkgestemden bijeen te komen en toegesproken te worden over wat je allemaal toch al weet? Suggesteren dat preken voor eigen kerk zinloos is, bewijst dat je niet doorhebt wat er werkelijk gaande is in zo'n uitwisseling. 'Bekeren' of informatie meedelen is niet het belangrijkste. Net zoals kinderen willen heel wat volwassenen graag sommige verhalen telkens opnieuw horen. In die verhalen zit iets wat altijd opnieuw bekoort en het inzicht verdiept. Tussen de gelijkgestemden wordt de band verstevigd en daardoor ook de motivatie aangewakkerd.

De uitdrukking impliceert dat het juiste publiek de vijanden moeten zijn, niet de bondgenoten en dat is vooral relevant als er verkiezingen op komst zijn, waar de overheersende gedachte is dat je wint, niet door je op je eigen basis te richten, maar door de tegenstanders over te halen. Dit wordt geïllustreerd in de ('pijnlijk') debatten voor presidentsverkiezingen in de VS, waarbij onbesliste kiezers vragen mogen stellen aan de kandidaten. Het uitgangspunt is dat die kandidaat het haalt die in de competitie de mensen voor zich weet te winnen die voor of tegen bepaalde kwesties zijn. Het gaat er dus om hun opinies. Maar laat het nu net bewezen zijn dat politieke organisaties het

meeste voordeel halen uit het motiveren van hen die wel al aan hun kant staan maar historisch gezien niet geneigd zijn om te gaan kiezen: armen, jongeren, niet-blanken. De Republikeinen weten dat en hebben zich geperfectioneerd in tactieken om juist die mensen van het stemhokje weg te houden. Toch blijven de Democraten van het midden dingen om de gunst van wie hen niet steunt en ze plegen daarbij verraad tegenover hun eigen aanhangers. Ze gaan soms zo ver dat ze gedane engagementen afzwakken in de hoop zieltjes te winnen van de tegenpartij. (Zou het zich tot de Amerikaanse politiek beperken?, vraag ik me af.)

Het is een kwestie van strategie en principe: win je door achter kiezers aan te zitten die je visie niet delen of door jezelf ten dienste te stellen van wie al aan jouw kant staan en door hen te respecteren? Wat gaat er gebeuren als je aanhangers niet meer opdagen, niet meer doneren, het werk niet meer doen? Dat we zoveel nadruk leggen op 'beker-ning' komt doordat we geneigd zijn te geloven dat ideeën belangrijker zijn dan acties, dat grotere overeenstemming zal leiden tot politieke en sociale verandering. Toen uit enquêtes bleek hoeveel Amerikanen al dachten dat de klimaatverandering een realiteit is, vond men dat de crisis opgelost zou worden als iedereen er maar overtuigd van raakte. Maar als de overtuigden niets doen aan het probleem, dan gebeurt er niets. Het is niet enkel onwaarschijnlijk dat iedereen tot inzicht komt, het doet er niet eens toe en het is niet de moeite om erop te wachten. Wat wel van belang is, is dat sommigen van ons iets doen. Er zijn nog altijd mensen die niet geloven dat vrouwen dezelfde onvervreemdbare rechten hebben als mannen, maar dat heeft ons niet belet om beleid door te drukken dat op het principe van gelijkheid van de seksen gebaseerd is.

Om een verandering teweeg te brengen hoeft niet iedereen het met je eens te zijn. Je hebt een aantal mensen nodig die zo passioneel overtuigd zijn dat ze doneren, campagne voeren, betogen, arrestatie of lichamelijk letsel riskeren, soms zelfs de gevangenis of de dood. Die gepassioneerde houding kan anderen beïnvloeden. Ideeën ontstaan in de marges en bewegen daarna naar het midden. Zo werkt verandering.

Omdat Rebecca Solnit de geschiedenis goed kent, kan ze een greep doen uit voorbeelden. De meerderheid van de Amerikanen stond niet achter de tactieken van de Burgerrechtenbeweging in de jaren '60, en minder dan 25 procent van het publiek keurde de mars op Washington van 1963 goed. Toch heeft die een aandeel gehad in de *Civil Rights Act* van 1964. Het was tijdens die mars dat Dr. Martin Luther King Jr. zijn *I Have a Dream* uitsprak, een voorbeeld van preken voor eigen kerk op z'n best. Hij sprak om zijn aanhangers te inspireren, niet om de critici te overtuigen. Hij wees matiging en een geleidelijke aanpak af; zijn betoog was dat de onvrede bij zijn luisteraars terecht en noodzakelijk was, dat ze een drastische verandering moesten eisen. Blanke medestanders waren nodig, maar de Zwarte activisten hoefden niet op ze te wachten. Een voorbeeld van vurig idealisme kan anderen meetrokken. Je integriteit tonen heeft meer invloed dan compromis.

Om politiek te winnen moet je dus je eigen mensen motiveren. Met je bondgenoten valt er altijd genoeg te delen en te bespreken. Bijvoorbeeld over je strategie, de details van een theorie, je waarden en je nabije en verre doelen, het herevalueren van wat er ten goede of ten kwade veranderd is. Een effectief betoog is geen alchemie die mensen van gedachten doet veranderen, het is elektriciteit die hen tot actie aanzet. Met elkaar je verhalen delen is daarbij cruciaal.

Taalgevoelig als ze is, is dit voor haar een aanleiding om uit te wijden over de dubbele en diepe betekenis van *correspondence*. Ons Nederlandse woord correspondentie sluit daar redelijk dicht bij aan: briefwisseling en het bestaan van affiniteit. *'We corresponderen omdat we corresponderen.'* Ze herinnert zich hoe ze als jonge vrouw uren met andere jonge vrouwen converseerde over allerlei onderwerpen. Dat versterkte het besef dat hun waarnemingen en emoties legitiem waren, dat anderen aan je kant kunnen staan. Het maakte ze sterk en verstevigde hun band.

In een intellectuele uitwisseling betekent meningsverschil niet dat je de andere moet afbreken, maar dat je een voorstel of analyse probeert te verstevigen. Zijn er geen noemenswaardige meningsverschillen, dan zijn er altijd nog details uit te werken en kun je je toeleggen op de schoonheid van subtiliteit. Niemand is dan de preker of de kerk en het geeft bovendien heel veel voldoening.

Hoop én ongerustheid

Terwijl voor activisten hoop het kompas is, d.w.z. de goed geïnformeerde en schrandere openheid van geest over wat kan gebeuren en welke rol ze erin zouden kunnen spelen, sluit dat niet uit dat ongerustheid soms ook van de partij is. Solnit merkt het geregeld bij zichzelf. Bij een van de grootste betogingen in de geschiedenis van de VS, nl. de *Women's March* op 21 januari 2017, was ze verbluft door de omvang en diepte van de weerstand tegen het regime van president Trump, met allerlei recent gevormde groepen uit allerlei staten en steden van de VS en een diversiteit aan deelnemers, waaronder vermoedelijk veel nieuwkomers. Dan vraagt ze zich ongerust af of het wel zal blijven duren, want nieuwkomers verwachten meestal onmiddellijk resultaat en als dat er niet meteen is, haken ze af, soms net wanneer het momentum aangroeit en er een overwinning in het verschiet ligt. Dit is een gevaarlijke fout, maar ze wordt keer op keer gemaakt.

Wat doe je eraan? Om te zien hoever je staat, moet je een complexe manier van calculeren hanteren, niet de simpele rekensom van oorzaak en gevolg-op-korte-termijn. Altijd zijn er spinoffs, domino-effecten, kettingreacties, nieuwe modellen die uit experimenten voortkomen, en elke ronde van activisme is een experiment waarvan de resultaten in andere situaties toepasbaar zijn.

Het verguisde *Occupy Wall Street* is een geliefd voorbeeld. *Occupy* heeft tal van kleine bewegingen in gang gezet en het gaat nog altijd door, maar niets ervan ziet er nog uit als die menigte op een plein in Lower Manhattan toen het allemaal begon. Op dezelfde manier is het verkeerd om de bijeenkomst van inheemsen en activisten in Standing Rock (North Dakota) te beoordelen met de vraag of ze al dan niet een pijlpijn hebben kunnen tegenhouden. Alleen al het uitstellen van die installatie heeft de investeerders een fortuin gekost en dit groots verzet heeft intussen gezorgd voor desinvesteringen in fossiele brandstoffen en het scrupuleus in het oog houden van tot dan onzichtbare bedrijven en milieuschade. Daardoor wordt het aanleggen van nieuwe pijplijnen een veel riskantere onderneming die potentieel ook minder lucratief is. En los van deze praktische doelen moeten we ook beseffen dat Standing Rock de grootste bijeenkomst van inheemsen is geweest sedert 1876 (de slag bij de Little Bighorn, toen de Sioux en de Cheyenne generaal Custer versloegen). Nu zijn zij als een vaak onzichtbare natie

weer op de wereldkaart gezet, en al is de pijn niet tegengehouden, er is een nieuw radicaal hoofdstuk toegevoegd aan het geschiedenisboek van meer dan vijfhonderd jaar koloniale brutaliteit, eeuwen van verlies, ontmenselijking en onteigening. Het is ook een bevestiging van het hechte verband tussen de klimaatbeweging en de rechten van de inheemse bevolking.

Trots

Hier zijn een paar voorbeelden van mooi groepsactivisme waaruit de trots van de deelnemers spreekt. Zich verbonden weten met elkaar in een zaak van groot belang is een ervaring waaruit veel moed te putten is voor de toekomst:

'In september 2003 stonden we bij de hekken van de Chevron Texaco-raffinaderij in Richmond, Ca. om onze woede te tonen over de olie die uit Irak werd aangevoerd, over de vuile rol van Chevron Texaco, dat profijt haalde uit de oorlog met Irak, over de oorlog zelf, over de gevolgen voor het milieu van een economie die draait op fossiele brandstoffen. We voerden daar actie, mondiaal solidair met de activisten die naar Cancun waren getrokken om zich tegen de WTO te verzetten, en tegelijk lokaal solidair met de inwoners van Richmond waar de arme, doorgaans gekleurde burgers soms hun huis niet uit kunnen of naar het ziekenhuis moeten door de giftige uitstoot van de raffinaderij. Zo konden we aantonen dat lokale kwesties gelinkt waren aan de mondiale diefstal door big business. Daar zaten we, solidair met de rest van de wereld, de organische wereld, de kleine wereld, de lokale wereld, de landelijke wereld, de inheemse wereld, de diverse, de democratische, samen verenigd tegen de WTO.' (SGP, eigen vertaling)

En nu in 2018 voor Rise for Climate:

'Meer dan drieduizend demonstranten hebben in San Francisco de grootste muurschildering ooit gemaakt. Op zaterdag 8 september toverde een 760 m lang en ruim 15 m hoog straatschilderij vijf woonblokken in de stad om in allerhande scènes van gemeenschapso oplossingen voor een opwarmende wereld. De protesteerders hadden geen toestemming om de straten te beschilderen — en daarom heeft een groep inheemse grootmoeders zich tegenover de politie opgesteld om vijf uur lang de straten af te zetten terwijl de schilders hun werk afmaakten. Doordat de Society of Fearless Grammys voet bij stuk hield, is geen enkele demonstrant gearresteerd. 'Je moet in een beetje magie en verbeelding geloven om de toekomst te bouwen die we willen', zei een van de artiesten en leidende coördinatoren.' (Bron: Facebookpagina van Rebecca Solnit)

Wat de burgermaatschappij vermag

Met voorbeelden uit het verre en recente verleden verwijst Rebecca Solnit in CTTN naar de kracht van burgerlijke ongehoorzaamheid en naar strategieën en principes die verandering teweegbrengen: extern betekent het geweldloze directe actie, intern consensus voor het besluitvormingsproces, waarbij niemand uit de boot valt, wat deels

ook een erfenis is van de Quakerbeweging. De strategie die Gandhi eerst gebruikte in Zuid-Afrika, waarmee hij als jongeman naar Londen trok en daar kennis nam van de strijd voor vrouwenstemrecht, en de voorspelling die hij al in 1906 deed dat ooit India op die manier onafhankelijk zou worden, zijn voor dr. Martin Luther King Jr. een lichtend voorbeeld geweest.

Ideeën zijn besmettelijk, emoties zijn besmettelijk, hoop is besmettelijk en moed is besmettelijk. Als wij dat – of het tegenovergestelde – belichamen, dan steken we er anderen mee aan. Er zijn ideeën en tactieken die zoals virussen een gemeenschap binnendringen en daar tot ons eigen voordeel muteren. De smerige term *collateral damage* (de burgers die tijdens een oorlog als bijproduct van het geweld gedood worden) wil ze graag een positieve tegenhanger geven: *collateral benefit*.

De combinatie van geweldloosheid en consensus heeft resultaten geboekt in tal van acties, ook al waren die rechtstreeks op een ander doel gericht. We moeten oog hebben voor de positieve en indirecte neveneffecten. Als burgermaatschappij zijn we de enige geschikte macht om tirannie en vernieling te stoppen. En het begint allemaal met het vertellen van onze verhalen, wat haar vrienden *'the battle of the story'* noemen. De verhalen opbouwen, ze ons herinneren, ze opnieuw vertellen, en onze eigen verhalen eren, is deel van het werk. En vergeet dan vooral niet de diepe vreugde die je ondervindt als je dit belangrijke werk doet.

'De burgermaatschappij is onze macht, en onze vreugde, ons potentieel. Ze heeft de laatste jaren maar ook in de laatste helft van vorige eeuw heel wat geschiedenis geschreven. Als je twijfelt aan onze macht, kijk dan hoe bang de groep aan de top ervoor is, en bedenk dat ze onze macht het best bestrijden door ons ervan te overtuigen dat ze niet bestaat. Maar ze bestaat wel, zoals lava onder de aardkorst, en als die uitbarst, dan wordt het opperolak van de aarde opnieuw gevormd.'

Verhalen

The *Faraway Nearby*, 2013 ('TFN') is in essentie een boek over het belang van verhalen voor ons overleven. Getrouw aan haar manier van schrijven, met circulaire thema's en structuren, pikt Rebecca Solnit hier verhalen op zoals draden in een weefsel – spinnen en weven duiken in haar geschriften en in heel wat oude literatuur op als een zeer indringende metafoer. Dit boek is een weefstuk van autobiografisch verhaal, milieugeschiedenis, kunst – en literaire kritiek, persoonlijke reflectie en sociaal en politiek commentaar. Het is een ode aan sommige verhalen maar ook een sceptische inspectie. Ze trapt er niet in dat verhalen altijd fantastisch zijn, want veel verhalen zijn een weergave van rassen – en gendersuperioriteit en rechtvaardigen oorlog en geweld. Ze gaat na hoe verhalen ons zeggen wat we moeten doen, hoe wij denken dat we zelf de verteller zijn, maar vaak vertellen de verhalen ons wie we mogen zijn en vergiften ze ons. Het proces van bevrijding is leren je eigen verhaal te vertellen. Dat is haar, dat ooit miskende kind zonder stem, gelukt en vandaag wordt ze erom gerespecteerd. Haar hoop is uit een soort tegendraadsheid voortgekomen. Ze noemt zichzelf heel koppig en ze wijst de verhalen af die haar dwingen in te binden. Dat ze zich zo aangetrokken

voelt tot underdogs en tot verzet, komt volgens haar daar vandaan en ook doordat ze uit een heel links milieu komt.

Bij Solnit is er een rechtstreeks verband tussen de verhalen die we beleven en de nood om tot actie over te gaan. In *The Mother of All Questions*, 2017 — in het NL: De moeder aller vragen — schrijft ze: *‘Words bring us together and silence separates us.’* En dan volgt de vergelijking met de wortels van bomen, die ondergronds een netwerk vormen met elkaar en daardoor zoveel steviger staan (alsof ze ook van Peter Wohlleben *Het verborgen leven van bomen* gelezen heeft). Verhalen en conversaties zijn als deze wortels.

Wie het zwijgen wordt opgelegd, wordt de kans ontnomen om haar eigen leven te leiden. Wie een stem heeft, kan gehoord worden. Zoveel vrouwen is in het verleden en ook nu nog het zwijgen opgelegd. Naar hun verhaal wordt niet geluisterd, terwijl we pas leven als we ons verhaal mogen vertellen, en soms is dat letterlijk het geval, want geweld tegen vrouwen en hun verhaal leidt in sommige gevallen tot hun dood. Solnit is grondig geïnformeerd over de toestand in haar eigen land. Schrikbarende statistieken laten een diepgeworteld patroon van vrouwenhaat zien. Ze neemt het als feministe vurig op voor de rechten en de stem van vrouwen en benadrukt tegelijk dat het onzinnig is om de feministische beweging te zien als een taak van vrouwen alleen.

Niet enkel vrouwen worden onderdrukt. Ondanks de vorderingen door verzet tegen kolonialisme, racisme, vrouwenhaat, homofobie, armoede en nog zoveel meer, zijn we er nog lang niet. Als de bibliotheken vol zitten met alle verhalen die verteld zijn, dan zijn er nog veel meer spookbibliotheken van alle niet-vertelde verhalen van mensen wie het zwijgen is opgelegd. Er is nu vooral op het gebied van seksuele intimidatie (en erger) een kentering gaande. De bevrijding die ontstaat door je stem te kunnen laten horen is haast niet te bevatten. Deze gedachte klinkt onder andere ook luid door in de brief die Rebecca Solnit op 1 oktober 2018 publiceerde in *The Guardian*, waarin ze het mechanisme ontrafelt dat vrouwen hun stem afpakt en die gericht was aan Christine Blasey-Ford, na haar getuigenis over het seksueel misbruik door de voor het Hooggerechtshof genomineerde rechter Brett Kavanaugh. Ze prijst Ford voor de boodschap die ze zo moedig gebracht heeft met een stem die over de hele wereld weerklonk. Dat het patriarchaat daarna met het hele getuigenis en de getuige de vloer aanveegde, was een nederlaag, maar tegelijkertijd hebben de gebeurtenissen in de aanloop tot de betwiste benoeming Amerika veranderd en dat is niet meer terug te schroeven.

Het politiek gehalte van taal

Verhalen en taal gaan samen. Taal verdient bijzondere aandacht. In SGP rechtvaardigde Rebecca Solnit haar keuze voor een prozastijl die tegemoet kwam aan de gelaagde realiteit en die schoonheid integreerde. Een auteur zoals zij maakt om haar boodschap begrijpelijk te maken ook dikwijls gebruik van metaforen, want metaforen doen ertoe. *‘Ze maken de abstracties waarmee we worstelen tastbaar. Ze beschrijven de overeenkomsten en verschillen waarmee we ons leven en onze gedachten sturen.’* Het is zeker geen toeval dat ook Kate Raworth (Donuteconomie) er in haar lezingen en publicaties de waarde van beseft. Toen Solnit *HID* schreef, wilde ze het woord *‘darkness’* verlossen van een aantal pejoratieve connotaties. Tot in haar taalgebruik dringt de activistische reflex door. Ze heeft een probleem met de metaforen licht en donker, waarbij donker (het kwaad) het

moet afleggen tegen licht (het goede). In de VS zijn de woorden *black* en *white* immers heel sterk (politiek) beladen, en Solnit probeert aan de dwang ervan te ontkomen en het donkere positief te benaderen door erop te wijzen dat creatie in het donker gebeurt. Ideeën komen uit de marges en de schaduwen tevoorschijn om dan in het licht te treden, en al is dat de plaats waar anderen ze kunnen zien, het is niet waar ze ontstaan zijn.

Het stoort haar enigszins dat haar boek *HID* door minder aandachtige lezers haast routinematig 'Hoop in donkere tijden' wordt genoemd. Donkere tijden, zoals de duistere middeleeuwen, zijn somber, gevaarlijk, deprimerend, het goede is er verdwenen. *'Het donker of duister waarmee ik in mijn boek aan de slag ging, is iets totaal anders. Het gaat niet om hoop ondanks de duisternis; de duisternis is juist de basis en de voorwaarde voor die hoop, en dat haalde ik bij Virginia Woolf.'* Woolf noemde de toekomst donker omdat ze niet gekend kon zijn. Je vestigt je hoop op het donker en dus op de toekomst. Het donker kan je voortdurend verrassen, omdat je er voorbij de grenzen geraakt van wat je je kunt voorstellen. Het donker heeft de rijkdom van de nacht, van dromen, van passie, van overgave aan grenzeloos mysterie en kansen. In het donker kun je zwak licht zien schijnen, het licht van de sterren, van een kaars, van vuurvliegjes, van de bioluminescente zee. Niet dat Solnit het paar licht-donker wil omkeren en van het donker het goede, van het licht het problematische maken. Ze wil wel een taal en een verbeelding waar die twee geen vijanden zijn maar als het ware *'danspartners die met elkaar walsen over de wereldbol, die de helft van de tijd in de nacht vertoeft'*.

Er zijn nog belangrijke aspecten van taal waar Rebecca Solnit een urgente politieke boodschap over heeft. In het Voorwoord van *CTTN* verklaart ze de titel van die bundel. Er is heel wat mis met het taalgebruik in de (Amerikaanse) politiek. *'Call them by their true names'*, de dingen bij hun ware naam noemen, is de leugens ontmaskeren, blootleggen wat brutaal of corrupt is — of wat belangrijk of mogelijk is — en cruciaal in het veranderen van de wereld is het veranderen van het verhaal en van de namen, het smeden van nieuwe namen en uitdrukkingen voor een nieuwe realiteit. Dit werkt in twee richtingen. Denk bijvoorbeeld aan *torture* (folteren), dat onder president Bush veranderde in *enhanced interrogation* (verbeterde ondervragingstechnieken); en hoe beluister je *reunification of families* (familiehereniging) naast *chain migration* (kettigmigratie)?

Om het levensbelang van de ware naam te illustreren verwijst Solnit naar het sprookje Repelsteeltje. Toen de gekwelde koningin de dwerg uiteindelijk bij zijn echte naam riep, ontstak die in zo'n woede dat hij zichzelf vernietigde en kwam er voor de hoofdfiguur een eind aan de afpersing waarbij ze al wat haar dierbaar was zou verliezen. Al gaan sprookjes normaal over betoveren, het doel is uiteindelijk ont-toveren, de betovering verbreken, de illusie, de transformatie die iemand heeft veranderd in een ander wezen dan hij of zij eigenlijk is.

Als je kunt benoemen wat politici of andere machtige leiders in het geheim hebben gedaan, leidt dat soms tot hun ontslag. Solnit somt in *CTTN* de vele manieren op waarop leugens verteld kunnen worden, bijvoorbeeld door te vervormen, door verhoudingen krom te trekken, door eufemismen te gebruiken voor geweld, door woorden te gebruiken die door hun connotaties sommigen (Blanken) in een goed, anderen (Zwarten) in een kwaad daglicht plaatsen; in de context van de klimaatcrisis of het geweld tegenover vrouwen: door te weigeren de verbanden te leggen die er zijn zodat er geen patroon erkend wordt maar uitsluitend op zichzelf staande feiten.

Precisie en duidelijkheid in de taal komt neer op een respectvolle houding tegenover individuen, groepen en zelfs tegenover de hele aarde, en tegenover de geschiedenis. En het is ook een kwestie van zelfrespect. Daarom is een van de actuele crisissen in Amerika een taalcrisis. Woordbetekenissen takelen af tot een soort vaagheid. Zo legt bijvoorbeeld Silicon Valley beslag op uitdrukkingen om zichzelf wit te wassen en de eigen agenda door te drukken ('deeleconomie', 'connectiviteit'). Er is ook het taalmisbruik van de huidige Amerikaanse president, die zelf beslist wat feit en wat waarheid is en er een taalsoep van maakt, naargelang het hem uitkomt.

Het ontmaskeren van politieke leugens is overduidelijk ook een taak van het activisme. Op alle domeinen van het maatschappelijk leven, niet het minst vandaag op het gebied van seksueel misbruik, geldt: 'Onze revolte tegen brutaliteit begint met de revolte tegen de taal die deze brutaliteit verhuult.'

Samenvattend besluit

De vreugde van het activisme en het engagement zit in de spontane solidariteit, niet in het plichtsgevoel en zeker niet in dwang, ze zit ook in de ervaring van de schoonheid van deze wereld, die onontbeerlijk is en geen overbodig ornament (*prison* en *paradise* gaan samen). Een activisme om vol te houden is er een dat van het leven geniet zonder de ogen te sluiten voor de ellende, activisme dat gestoeld is op kennis van het verleden met zijn tegenslagen en overwinningen en van de mechanismen die in het heden aan het werk zijn. Dat geeft hoop om de onbekende toekomst zonder naïviteit tegemoet te gaan, met actie.

Wie nieuwsgierig is geworden naar de concrete teksten van Rebecca Solnit, zal vertrekken op een groots leesavontuur en delen in de vreugde en de schoonheid van haar zinnen. Logisch dat het dan een vervolg krijgt in de vreugde en schoonheid van activisme.

Bio

Magda Brijsinck studeerde Germaanse Filologie aan de KU Leuven, verzorgde enkele jaren de module 'Vertalen van jeugdliteratuur E-N' in het postacademische programma Vertalen op Europees Niveau aan de KU Leuven, was lector Engels aan de Hogeschool Gent en werkt als vrijwilliger o.a. in ondersteuningsprogramma's voor minderjarige vluchtelingen; neemt deel aan transitie-initiatieven in Tervuren; is natuurgids in het Zoniënwoud.

Literatuurlijst

- Solnit Rebecca, *Call Them by Their True Names — American Crises (and Essays)*, Granta, 2018
- Solnit Rebecca, *Drowned River: The Death and Rebirth of Glen Canyon on the Colorado*, X, 2018 by Rebecca Solnit (Author), Mark Klett (Photographer), Byron Wolfe (Photographer)
- Solnit Rebecca, *The Mother of All Questions — Further Feminisms*, 2017, Haymarket Books/ Granta Books /
- NL: *De moeder aller vragen*, Podium b.v. Uitgeverij, 2017
- Solnit Rebecca, *Hope in the Dark: Untold Histories, Wild Possibilities*, Canongate 2004, 2016 with a new foreword and afterword
- Solnit Rebecca, Joshua Jelly-Schapiro, *Nonstop Metropolis: A New York City Atlas*, University of California Press, 2016
- Solnit Rebecca, *The Encyclopedia of Trouble and Spaciousness*, Trinity University Press, 2015
- Solnit Rebecca, *Men Explain things to Me — And Other Essays*, Trinity University Press, 2014 / Granta Books , 2015 expanded edition
- NL: *Mannen leggen me altijd alles uit*, Uitgeverij Podium B.V., 2017
- Solnit Rebecca, *The Faraway Nearby*, Viking Penguin Group / Granta, 2013
- Solnit Rebecca, Rebecca Snedeker, *Unfathomable City: A New Orleans Atlas*, 2013 ,University of California Press, 2013
- Solnit Rebecca, *A Paradise Built in Hell: The Extraordinary Communities That Arise in Disaster*, Penguin books, 2010
- Solnit Rebecca, *Infinite City: A San Francisco Atlas*, University of California Press, 2010
- Solnit Rebecca, *Storming the Gates of Paradise: Landscapes for Politics*, University of California Press, 2007
- Solnit Rebecca, *A Field Guide to Getting Lost*, Penguin Books, 2005
- Solnit Rebecca, *River of Shadows: Eadweard Muybridge and the Technological Wild West*, Penguin Books, 2004
- Solnit Rebecca, *As Eve Said to The Serpent*, University of Georgia Press, 2003
- Solnit Rebecca, *Wanderlust: A History Of Walking*, Penguin Books, 2001
- Solnit Rebecca, *Savage Dreams — A Journey into the Hidden Wars of the American West*, University of California Press, 2000

Nuttige URL's

- <http://rebeccasolnit.net>
- <https://believermag.com/product/the-believer-september-2009/>
- <http://www.thewhitereview.org/feature/interview-with-rebecca-solnit/>
- <https://orionmagazine.org/article/act-of-hope>
- <https://onbeing.org/programs/rebecca-solnit-falling-together>
- <https://www.guernicamag.com/author/rebecca-solnit/>
- <https://decorrespondent.nl/3211/dit-is-rebecca-solnit-plus-vijf-van-haar-beste-essays/407415902465-505e64ac>